

फक्त सभासदांसाठी

वर्ष ४२वे, अंक ३रा * जुलै २०२३

सभा : मंगळवारी रात्री ७.०० वा.

रोटी हॉल, शिक्षण महाविद्यालय,

SNDD महाविद्यालय, कर्वे रोड, पुणे ३८

मैत्रेय चॅरिटेबल सोसायटी, पुणे

* अध्यक्ष *

नीलिमा भडभडे

मो. ९७६७९१६५४०

नोंदणी क्र. MAH /1528/06/Pune, दिनांक ७ सप्टेंबर २००६

पत्रव्यवहारासाठी पत्ता :

द्वारा-प्रबोध, १०७०, शुक्रवार पेठ, सुभाषनगर लेन नं. ६, पुणे ४११००२.

snehseva1981@gmail.com

* संपादक *

अविनाश गोहाड

मो.९८८१०९०७४४

अध्यक्षीय

गेले काही महिने आम्हा दोघांना एका विचाराने पछाडले आहे: घरातले सामान कमी कसे करायचे ! काही मित्र-मैत्रिणींची घरे अत्यंत 'व्यवस्थित' आहेत. त्यांचे कौतुक वाटते. आम्हाला इतके वर्ष असे 'व्यवस्थित' राहता आले नाही हे खरे, पण आता काय करायचे? घर आवरणे स्वतःला सुधरत नाहीये, तर आपल्या पश्चात ही डोकेदुखी कोणालाच होऊ नये यासाठी मार्ग काय?

दीप्तीने आम्हाला दोन विचार दिले. पहिला विचार जपानी आवरा-आवरी (Tidying) तज्ञ मारी कोन्डो हिचा: ज्या गोष्टी ठेवण्यामध्ये आनंद वाटत नाही त्या काढून टाकणे. ही एक कला आहे असे ती म्हणते : the Art of Discarding. मारी कोन्डोने घरामधल्या वस्तू कमी करण्यासाठी कानमंत्र दिला आहे. निर्धार करणे, आदर्श जीवनशैली ची कल्पना करणे, वस्तू वर्गवार काढून टाकणे, आणि एखादी वस्तू आनंद देते का (Does it spark joy?) असा विचार करून मगच ती ठेवणे. मारीने वस्तू व्यवस्थित ठेवण्यासाठी काही मार्ग सुचवले आहेत: जसे फळीवर वस्तू डब्यांमध्ये किंवा ड्रावरमध्ये ठेवणे. कपड्यांच्या घड्या करण्याचे तंत्र ती सांगते, ज्यामुळे सर्व कपडे एकमेकांवर ना राहता कपड्यांमध्ये उभ्या घड्यांमध्ये ठेवता येतात. घडीसुद्धा अशी करायची की ती घडी उभी राहिली पाहिजे, ज्याला ती घडीचा सुवर्णबिंदू म्हणते. उभ्या घड्या केलेले कपडे प्रवासाच्या बॅगेमध्येही छान ठेवता येतात. मारी कोन्डोचा उल्लेख आवराआवरीची राज्ञी (Decluttering Queen) असा केला जातो. तिच्याविषयी आणि तिने प्रचलित केलेल्या या तंत्रांविषयी अनेक लेख व व्हीडीयो इंटरनेटवर उपलब्ध आहेत.

दुसरा विचार मिनिमलिझम (Minimalism) चा. कमीत अधिक आहे (Less is more) अशी संकल्पना आहे. मिनिमलिझम म्हणजे कमी नव्हे, तर एखाद्या गोष्टीचे योग्य प्रमाण आहे. मिनिमलिस्ट व्यक्ती फक्त अत्यंत महत्त्वाच्या गोष्टी जवळ बाळगतात. वेळ, पैसा किंवा उर्जा वाया

घालविण्यापेक्षा मूलभूत गोष्टींवर लक्ष केंद्रित करतात. यात वस्तू आल्या, मोबाईलचा वापर आला, विचार देखील आले. अनावश्यक सर्व काही काढून टाकायचे आणि परिपूर्ण जीवन जगायचे. जोशुआ मिलबर्न आणि रायन नीकादिमास या तत्त्वाचा प्रचार करतात. त्यांचा Minimalism: - Documentary about the Important Things हा सुंदर माहितीपट यूट्यूब वर आहे.

विचार छान आहेत. पटतात. सोपे वाटतात. पण अमलात आणण्यासाठी कमालीचा निश्चय आवश्यक आहे. कंटाळा येतो. एखादी वस्तू टाकू का नको या द्विधा मनस्थितीत अडकायला होते. आज नको, उद्या करू असे वाटू लागते. केले तर पाहिजे. विचारांमध्ये स्पष्टता हवी असेल तर पसारा काढून टाकला पाहिजे, डोक्यातला आणि आजूबाजूचा. यासाठी वेगळा आणि बराच वेळ काढणे आवश्यक आहे.

नीलिमा भडभडे

पुणे विद्यापीठातील व्यंगचित्रकला संग्रहालयाला भेट

आपण सगळ्यांनीच देशात व परदेशातही निरनिराळ्या संग्रहालयांना भेटी दिल्या असतील. पण मंगळवार ६ जूनला स्नेहसेवाच्या सभासदांनी ज्या संग्रहालयाला भेट दिली ते मात्र भारतातले त्या प्रकारचे एकमेव संग्रहालय असावे - 'व्यंगचित्र रेखाटन कला'विषयी पुणे विद्यापीठाच्या मुख्य इमारतीतील एका दालनात प्रदर्शित केलेला अमूल्य खजिना. आपल्या संपन्न वारशापैकी (heritage) ही एक इमारत असल्याने दालनात कोणत्याही प्रकारचे बदल न करता त्या संबंधीचे नियम काटेकोरपणे पाळून ह्या खजिन्याची आकर्षक मांडणी करण्याचे काम संग्रहालयाच्या अत्यंत अभ्यासू व तितक्याच उत्साही व्यवस्थापिका डॉ. प्रिया गोहाड यांनी केले आहे. संग्रहालयाला भेट देताना प्रियाताई स्वतः आपल्याबरोबर असतात व कोणतेही व्यंगचित्र कसे वाचावे याचे सविस्तर विश्लेषण करतात. त्यामुळे व्यंगचित्रांकडे

पहाण्याची नवी दृष्टी आपल्याला मिळते व प्रथमदर्शनी होणाऱ्या अर्थबोधाबरोबरच आपण त्या व्यंगचित्रातील गर्भितार्थही शोधू लागतो. Digital साधने उपलब्ध होण्यापूर्वी व्यंगचित्रकार साध्या पेन्सिल्स, रबर, पट्टी, ब्लू पिगमेंटची पेन्सिल वगैरे वापरत. तयार व्यंगचित्र लाकडी बोर्डवर कोरून, त्यात शाई भरून प्रिंट्स घेतली जात. यावरून त्याकाळी व्यंगचित्राची कल्पना सुचल्यापासून ती पूर्णत्वाला जाईपर्यंतचा प्रवास किती जिकिरीचा होता ते कळते. विनोदनिर्मितीखेरीज व्यंगचित्रांचा वापर लेखातील ठळक मुद्दा दर्शविण्यासाठी (illustration) जाहिरातीसाठी, एखादा ब्रँड तयार करण्यासाठी, प्रचार व अपप्रचार (propaganda) करण्यासाठीही केला जातो. शि. द. फडणीसांनी तर गणिताच्या पुस्तकातही याचा प्रभावी वापर केला होता. इथे स्वातंत्र्यपूर्व काळापासून ते अगदी अलिकडच्या काळापर्यंतची अगणित व्यंगचित्रे विषयवार मांडली आहेत. शि.द.फडणीस, बाळासाहेब व राज ठाकरे, मारिओ मिरांडा, आर. के. लक्ष्मण आदि कितीतरी व्यंगचित्रकार डोळ्यात भरतात. हास्यचित्रे म्हणजे caricatureचाही मोठा संग्रह आहे. व्यंगचित्रकार, त्यांची चित्रे व माहिती याचा साठा एवढा प्रचंड आहे व त्या मानाने प्रदर्शनाची जागा मर्यादित त्यामुळे खूपशा कलाकृती folders व अल्बम्स यामध्ये व्यवस्थित मांडून ठेवल्या आहेत. शिवाय या विषयांवरची पुस्तके व पुस्तिका उपलब्ध आहेतच. 'पंच'चे कितीतरी अंक इथे बघायला मिळतात. शेवटी अनंतहस्ते कमलावराने - अशी आपली अवस्था होते. एका भेटीत सगळे बघणे, पचवणे अवघडच - हे जाणूनच निघताना प्रियाताई आपल्या हातात एक सुंदरसे बुकमार्क ठेवतात, ज्यात परतभेटीचे आमंत्रण असते.

श्रीमती नीला सरपोतदार

मधमाशा : मानवी जीवनातील आवश्यक घटक

मधमाशा, मध विपणन, मधाचे जैवसायन या विषयाचे तज्ञ व राष्ट्रीय सल्लागार डॉ. धनंजय वाखले यांचे या विषयावर मंगळवार १३ जून २०२३ रोजी उत्कृष्ट व्याख्यान झाले. मधमाशा या पृथ्वीवरून काही कारणाने नाहीशा झाल्या तर मनुष्य प्राणी जेमतेम चार वर्षेच जिवंत राहू शकेल असे त्यांनी सांगितले. मधमाशी विषारी डंख मारते व ती आपल्याला मध देते एवढेच आपल्याला माहित आहे. पण नुसत्या मधावर सुध्दा माणूस जगू शकतो. ते औषध नसून अन्न आहे. त्यात पौष्टिक तत्त्वे आहेत. खनिजे, प्रथिने आहेत. रोज एक चमचा मध घ्यावा असे त्यांनी सुचवले.

आपल्या भारतात ४/५ प्रकारच्या मधमाशा आहेत. आपण ६५ हजार टन मध निर्यात करतो. परदेशात मधाचा खूपच वापर केला जातो. तेव्हा वापर आपल्याकडे होत नाही. आपल्याला एका मधाच्या पोळ्यापासून साधारण १० किलो मध मिळतो. मधमाशा नेहमी हजारोंच्या संख्येने एकत्र काम करत असतात. त्यामुळे मोठ्या प्रमाणात परागीकरण होते व भरघोस पीक मिळते. शेतकरी आणि बागायतदार यांनी उत्पन्न वाढवण्यासाठी मधमाशांचा उपयोग करणे फायद्याचे आहे. राणी माशी रोज हजार ते दीड हजार अंडी देते. राणी माशीला दोन किलोमीटरवर गेलेल्या एखाद्या माशीची माहिती समजत असते, कारण प्रत्येक माशी मध्ये एक विशिष्ट प्रकारचे रसायन असते. सध्या ह्याच रसायनांचा वापर सैन्यात पण केला जातो आहे. पोळ्यामधील पेशींचा आकार नेहमी षटकोनी असतो त्यामुळे जागा वाया जात नाही व मध पण मोठ्या प्रमाणात साठवले जाते. आपल्या घरातल्या मधात कधी कधी क्रिस्टल्स तयार होतात. आपल्याला वाटते की ते खराब झाले. पण खरे तर तसे झाल्यावर ते मध शुध्द आहे, त्यात कुठलीही भेसळ नसते, असे त्यांनी सांगितले. डॉ.वाखले यांनी गोड मधाळ शब्दात मधमाशांची माहिती दिली. त्यामुळे आपल्याला मधमाशांची महती समजली. श्री. तुषार कसरेकर यांनी प्रमुख पाहुण्यांचा परिचय करून दिला व सौ प्रविणा अंबुलकर यांनी स्नेहसेवेतर्फे त्यांचे आभार मानले. अल्पोपाहार व गप्पा यानंतर कार्यक्रमाची सांगता झाली.

सौ.पूणिमा (पूनम) तोडकर

गप्पा हवामानाच्या

दिनांक २० जून २०२३ रोजी 'गप्पा हवामानाच्या' या विषयावर डॉ. रंजन केळकर यांचे माहितीपूर्ण भाषण झाले. डॉ. रंजन केळकर हे २००४ला हवामानशास्त्र विभागाचे महासंचालक म्हणून निवृत्त झाले. त्या आधी ते १९९९-२००३ या काळात जिनेव्हा येथील World Meteorological Organisation वर भारताचे स्थायी सदस्य होते. त्यांनी पन्नासहून अधिक शोधनिबंध व पाच पुस्तके प्रकाशित केली आहेत.

डॉ. केळकरांनी आपल्या भाषणात चार महत्त्वाच्या मुद्द्यांवर माहिती दिली. १. चक्रीवादळ, २. अल् निनो व ला निना, ३. पावसाचा अंदाज कसा करतात, ४. पावसाचे भाकीत का चुकते?

चक्रीवादळ समुद्रावर व फक्त उन्हाळ्यात तयार होते. समुद्राच्या गरम पाण्याची वाफ सतत वरती जात असल्यामुळे त्याचे ढग बनतात व समुद्राच्या पृष्ठभागावर पोकळी तयार

होते. ती भरून काढण्यासाठी बाजूची हवा आत शिरते. अशा सततच्या प्रक्रियेने ढग व वारे गोल गोल फिरायला लागतात व त्यांना वेग यायला लागतो. हा वेग वाढत त्याचे चक्रीवादळात रूपांतर होते. चक्रीवादळांना नाव देण्याची सुरुवात अमेरिकेत झाली. पुढे चक्रीवादळ परिसरातील शेजारी राष्ट्रांनी मिळून चक्रीवादळांना द्यायची नावांची यादी तयार केली व त्याप्रमाणे नावे देण्यात आली. यात राजकारण व धार्मिक अर्थाची नावे नसतात.

अल् निनो व ला निना हे दोन्ही स्पॅनिश शब्द आहेत. त्यांचे अर्थ अनुक्रमे गोड बालक व एक सुकन्या असे आहेत. अल् निनो व ला निना हवामानाचे पॅटर्न आहेत. ते जगातील हवामानावर परिणाम करू शकतात. पेरू या देशाजवळील समुद्रतट सर्वसाधारण तापमानापेक्षा जास्त गरम होण्याच्या प्रक्रियेस 'अल् निनो' म्हणतात. उलट त्या समुद्रतटाचे तापमान सर्वसाधारण तापमानापेक्षा जास्त थंड राहिल्यास ला निनो पॅटर्न म्हणतात. पावसाची प्रतीक्षा फक्त चातक पक्षीच करत नाहीत तर आपण सर्वच करतो. पावसाळा म्हणजेच मान्सूनबद्दल डॉ. रंजन केळकरांनी खूपच उद्बोधक माहिती दिली. मान्सून हा मूळ अरेबिक शब्द पासून तयार झाला. त्याला इंग्रजांनी 'मान्सून'चे रूप दिले.

मान्सून म्हणजे मोसमी वारे पण भारतात तो पावसाळा या अर्थाने रूढ झाला. डॉ. केळकरांनी पावसाचा अंदाज करणे कसे सुरू झाले याची माहिती दिली. १८७५ साली एका इंग्रजाने पावसाचे भविष्य सांगण्यास सुरुवात केली. ती आता सर्वांच्या आयुष्यातील एक महत्त्वाची घटना झाली आहे. डॉ. केळकरांच्या मते सामान्य मान्सून व आदर्श मान्सून या दोन भिन्न गोष्टी आहेत. आदर्श मान्सून प्रत्येकासाठी वेगळा असू शकतो. तर सामान्य मान्सून हा त्या प्रदेशातील पावसाची वार्षिक, मासिक, साप्ताहिक सरासरीवरून ठरवतात. हवामान शास्त्रज्ञांच्या मते दरवर्षी वेळेवर येणारा व वार्षिक सरासरी इतका होणारा पाऊस म्हणजे आदर्श पाऊस. ऋतुचक्राचा व मान्सूनचा काही संबंध नाही असेही डॉ. केळकरांनी सांगितले.

भारतात पाऊस हा सागरी पाण्याचे बाष्पीभवन होऊन झालेले ढग, परिसरातील वातावरण, वाऱ्यांचा वेग व दिशा वगैरे बऱ्याच गोष्टींवर अवलंबून असतो. यातील बहुतेक गोष्टी निसर्गावर अवलंबून असतात त्यामुळे त्या बदलल्या की पावसाचा अंदाज बदलतो असे डॉ. केळकरांनी सांगितले. निसर्गाचे गूज अजून कोणालाच उकलले नाही. म्हणून भारतात पावसाचा अंदाज करणे कठीण असते.

या सर्व उद्बोधक माहितीनंतर डॉ. केळकरांनी हवामानशास्त्र व पावसाळ्याबद्दलच्या श्रोत्यांच्या शंकांचे निरसन

केले.

श्री. सुधीर पळसुले यांनी पाहुण्यांचा परिचय करून दिला तर श्री. हेमंत भागवत यांनी पाहुण्यांचे आभार मानले. एकूण कार्यक्रम छान झाला.

श्री. अरविंद भडकमकर

पहिली त्रैमासिक सभा

स्नेहसेवा व मैत्रेय चॅरिटेबल सोसायटी यांची पहिली त्रैमासिक सर्वसाधारण सभा दि २७ जून २०२३ रोजी अध्यक्ष डॉ. नीलिमा भडभडे यांच्या अध्यक्षतेखाली SNTD च्या रोटरी हॉलमध्ये झाली. गणपूर्तीअभावी सभा सायं. ७.१० वाजता सुरू झाली. ३७ सभासद हजर होते. मागील सभेचा वृत्तांत सौ सुनिता वाघ यांनी वाचला व सभेने कायम केला. श्री अरविंद भडकमकर यांनी दोन्ही संस्थांचे आर्थिक व्यवहारांचे हिशेब सदर केले. त्यावर चर्चा होऊन ते मंजूर झाले. त्यानंतर अध्यक्षांनी स्नेहसेवा व मैत्रेय चॅरिटेबल सोसायटी या दोन्ही संस्थांचे एकमेकांबरोबर असलेल्या संबंधांचे स्पष्टीकरण दिले. मैत्रेय चॅरिटेबल सोसायटीच्या औपचारिक बाबी विचारपूर्वक आणि वेळेवर पूर्ण करण्याचे महत्त्व सांगितले. शैक्षणिक प्रकल्प, आरोग्य सेवा आणि सैनिक-स्नेह या तीनही प्रकल्पांसाठी देणगी रूपाने निधी गोळा करणे आवश्यक आहे. सभासदांनी देणग्या आणल्या पाहिजेत अशी अपेक्षा त्यांनी व्यक्त केली.

सौ रेखा कसरेकर यांनी शैक्षणिक प्रकल्पा विषयीच्या योजना सांगितल्या. एक किंवा दोन शाळांमध्ये अनेक प्रकल्प ठरवत आहोत असे त्यांनी सांगितले. जसे की फी भरू न शकणाऱ्यांची फी भरणे, शिबिरे घेणे, मुलांमध्ये सर्जनशीलता वाढविण्यासाठी कार्यक्रम आखणे, मुलांची आरोग्य शिबिरे, इ.

डॉ दिनेशकुमार पांडे यांनी सैनिक-स्नेह प्रकल्पाची व्याप्ती वाढवावी, मागच्या वर्षी प्रत्येक सैनिकास जी मिठाई दिली त्यापेक्षा जास्त मिठाई व मोठा बॉक्स द्यावा का, अधिक रेजिमेंटना मिठाई पाठवावी का, याचा विचार केला पाहिजे असे सांगितले. मिठाईच्या वितरणासाठी आपले सभासद सीमेवर जाऊ शकतील का? आर्मीला ते विचारून ठरवता येईल.

डॉ नीलिमा भडभडे यांनी 'आरोग्य-सेवा'च्या रचनेमध्ये जो बदल कार्यकारिणीने केला आहे त्याची माहिती दिली. श्री विनायक खंडकर, श्री विनोद दत्तरदार, डॉ अरुण निरंतर, डॉ अलका निरंतर, डॉ उमा पुरम, डॉ ज्योती खंडकर, इ. अनेक सभासदांनी स्नेहसेवाचे दवाखाने सुरू केले, वाढवले, चांगले सेवाभावी डॉक्टर बोलावून दवाखाने अत्यंत यशस्वीपणे

चालविले, ते कार्य गौरवास्पद आहे. परंतु आता त्या योजनेमध्ये बदल आवश्यक आहे. त्यासाठी कायदेशीर कारणे आहेत. काही पेशंट आक्रमक झाले आहेत. त्यांचा संस्थेला किंवा संस्थेच्या पदाधिकाऱ्यांना त्रास पडू नये व तोषीस लागू नये हे बघणे आवश्यक आहे. या व अन्य बाबींचा विचार करण्यासाठी कार्यकारिणीने डॉ दिनेशकुमार पांडे, डॉ राधा संगमनेरकर आणि डॉ नीलिमा भडभडे यांची समिती नेमली. समितीने जो अहवाल दिला त्यानुसार कार्यकारिणीने निर्णय घेतले. त्यापैकी महत्त्वाचा निर्णय असा की स्नेहसेवा किंवा मैत्रेय संस्थांनी दवाखाने चालवू नयेत, मात्र डॉक्टरांच्या चालू दवाखान्यांमध्ये मोफत औषधे देण्यास हरकत नाही. आरोग्य सेवेचे कोणकोणते प्रकल्प या वर्षी राबविता येतील याचीदेखील चर्चा झाली.

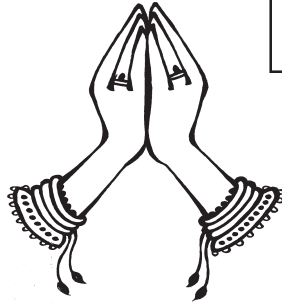
सर्वसाधारण सभेचा कार्यभाग संपल्यानंतर जून महिन्यात ज्या सभासदांचे वाढदिवस होते त्यांना सर्व सभासदांनी शुभेच्छा दिल्या, आणि गट क्र. ३ च्या सभासदांनी जून महिन्याच्या कार्यक्रमांचे उत्तम आयोजन केल्याबद्दल त्यांचे कौतुक केले.

कौस्तुभ भडभडे

श्रीगंगा

आपल्या दिवंगत सदस्यांना विनम्र श्रद्धांजली.

- १) डॉ. राजेंद्र करंबळेकर ..२ जून २०२३
- २) डॉ. अरविंद संगमनेरकर..४ जून २०२४

विशेष वार्तापत्र

१) आपले सदस्य आणि उत्कर्ष प्रकाशनाचे श्री. सु. वा. जोशी यांच्या गौरवग्रंथाचे प्रकाशन आणि सत्कार ५ जून रोजी सिक्किमचे माजी राज्यपाल खासदार श्री. श्रीनिवास पाटील यांच्या हस्ते झाला.

२) आपले सदस्य श्री. अविनाश गोहाड यांचा मुलगा संदीप याच्या माहिती आणि तंत्रज्ञान व्यवसायास गुणवत्ता व्यवस्थापन प्रणालीचे आय. एस. ओ. ९००१ मिळाले. तसेच त्यांची सून डॉ. प्रिया गोहाड हिने कोरियातील सोल व देगू येथील आंतरराष्ट्रीय परिषदेत भारतीय तरुणांवर कोरियन संस्कृतीचा प्रभाव या विषयावर जूनमध्ये पेपरचे सादरीकरण केले.

३) आपले सदस्य प्राचार्य श्याम भुर्के यांचे 'महाकवी कालिदास - आषाढस्य प्रथम दिवसे' या विषयावर बँक ऑफ महाराष्ट्र निवृत्त कर्मचारी संघटनेतर्फे व्याख्यान ऑनलाईन आणि ऑफलाईन असे हायब्रीड पद्धतीने झाले.

जुलै महिन्यातील वाढदिवस
जीवेत् शरदः शतम्

सौ. शुभांगी भागवत	३ जुलै
सौ. कामना पांडे	५ जुलै
सौ. अंजली हातवळणे	२२ जुलै
श्री. शशिकांत दाते	२३ जुलै
श्री. नंदकिशोर कुलकर्णी	२७ जुलै
श्री. उमेश बंगाळ	२७ जुलै
सौ. अश्विनी शिंदे	२८ जुलै
श्री. बळवंत काळभोर	३१ जुलै